

Az átvezetést a földhivatal (a Kárpótlási Hivatal határozata alapján) a végleges átvezetésre vonatkozó általános elvek és a vonatkozó jogszabály szerint végzi el.

A birtokbaadást a földhivatal - általános esetben (amennyiben az új tulajdonos a kitűzött töréspontok jegyzőkönyvi átadásánál jelen volt) - az átvezetési (bejegyzési) határozat átadásával hajtja végre. Egyébként helyszíni átadást kell tartani.

Utószó

Azzal, hogy a Magyar Földmérés a fentiekben vázolt feladatokat az elérhető lehetőségek maximális kihasználásával korszerű alapokon és eszközökkel kívánja megvalósítani, nagy lépést tehetünk a digitális térképi alapok megteremtése felé. Ez a munka egyrészt az új technika - és részben technológia - alkalmazása és a rendelkezésre álló igen rövid idő miatt jelentős megterhelést okoz a végrehajtók számára. Ugyanakkor jó tréning a remélhetőleg mihamarabb és hasonló volumenben meginduló alaptérképek előállításához.

Ehhez azonban is hozzátartozik, hogy a - egyelőre még csak "morzsák"-ban előálló - digitális adatbázisok DFT-rendszerben való összefűzésére is mihamarabb megoldást kell találni, ugyanakkor a továbbvezetés is hasonló igényességgel kerüljön végrehajtásra.

1. Útmutató (FM FTF 12035/2/1992 sz.) a tulajdonviszonyok rendezése érdekében ... az 1991. évi XXV.tv.-ben, ... valamint az 1992. évi II.tv.-ben foglalt és a kárpótlással összefüggő egyes feladatok végrehajtásához.
2. Kárpótlási célú földmérési előkészítés. FM FTF 13745/1992 számú körlevél
3. Balázs L.: Mezőgazdasági területek megosztásának földmérési kérdései Geod. és Kart. 1990/2

Surveying Tasks Related to the Compensation and Reprivatization

Dr. L. Vincze

Summary

The paper looks over the timely tasks of our days in the Hungarian land surveying and the professional things to be done connected to reprivatization, the so-called "compensation". It is made for the sake of aiming the works in process on the one hand, and giving information the professional public on the course of works on the other hand. The paper also refers to the fact that the digital data set being established in this way can represent a part of an up-to-date database of land surveying and cadastre. This is the reason of satisfying such requirements what can make possible - with not too much work - to use the database for mapping basic data of the digital real estate cadastre, and it is not only for satisfying the actual tasks.

A földmérési felügyelőségek centenáriuma

Raum Frigyes, a BGTV ny. főmérnöke

DK 061.14:528/439//091/

Évtizedeken át a földmérési felügyelőségek voltak azok a hivatalok az Állami Földmérés szervezetében, amiken keresztül a lakosság közelebbről ismerte és elismerte annak munkáját. 1994-ben lesz kerek százéves évfordulója annak, hogy a földmérési felügyelőségek (akkor még felmérési felügyelőségek) az általunk ismert szervezeti formában létrejöttek. A száz éves évforduló indokolja, hogy létrehozásuk előzményeiről és körülményeiről megemlékezzünk.

Lapunk 1992. évi 3. számában megemlékeztünk arról, hogy 125 éve volt hogy a kataszteri felmérések irányítása Bécsből átkerült Budára. A felméréseket végző egységekről akkor is volt szó, azokat is "felügyelőségeknek" nevezték, de azok alapvetően mások voltak, mint azok, amik 1894-ben alakultak. Hogy miben voltak mások, azt azzal lehet a legegyszerűbben megvilágítani, ha röviden ismertetjük az 1856-ban elkezdett kataszteri felmérés rendjét.

A Magyarországon indult kataszteri felmérések szervezeti rendje azonos volt az osztrák kataszteri felmérésnél már több évtizedes gyakorlattal kialakult szervezeti renddel. A felméréseket végző csapatokat egy-egy részletes gyakorlattal rendelkező felmérési felügyelő (Vermessungs-Inspektor) vezette. Ezeket az egységeket a vezető rangja után nevezték Inspektorátoknak. A magyarországi munkáknál ennek szó szerinti fordításával nevezték a felmérést végző csapatokat "felügyelőség"-nek. Ezek a felügyelőségek nem voltak helyhez kötve. A felügyelőség részére kijelölt területen dolgoztak a mérőegységek, amelyek egy-egy község felmérésével végezve, a munkarészeket leadták és vándoroltak tovább. Szerencsés eset volt, ha csak a szomszéd megyéig, és nem az ország másik végében kellett a munkát folytatni. A célszerű szervezés megkívánta, hogy ezeket a felügyelőségeket

is megszámozták, de ez nem volt tartós, ugyanúgy mint a személyi állománya, majdnem évente változott.

A kiegyezés utáni gazdasági fellendülés következménye volt, hogy jelentkezett a térképi nyilvántartás igénye, egy olyan feladat, amire a század elején még nem gondoltak. A bekövetkezett sok változás miatt az 1850-es és 1860-as években készült felmérések már elégtelenek voltak. A kataszteri térképek tartalmi lemaradása fokozódó ütemben jelentkezett, és emiatt kénytelenek voltak 1883-ban a felmérési ütem rovására a létszámot átcsoportosítani és az előző évtizedekben felmért községek térképeinek a helyesbítését elrendelni. Az úgy látszott célszerűnek, ha az eddigiektől eltérő szervezetet, nagyobb területi hatáskörű egységeket szerveznek. A felmérési felügyelőségek létszámából létrehozott "helyszínelési felügyelőségek" a következők voltak.

1. sz. helyszínelési felügyelőség Budapesten, vezetője: *Reitter János*

2. sz. " " Szegeden, " : *Kofranek Vendel*

3. sz. " " Pécsen, " : *Skála Vencel*

4. sz. " " Szombathelyen, " : *Skála Nándor*
(átmenetileg előbb Nagykanizsán)

1. sz. felmérési vezetőség Zágrábban, vezetője: *Zyborski Vilmos*

11. sz. " " Eszéken, " : *Cuckovic István*

A helyszínelési felügyelőségek helyhez kötött hivatalok lettek, ezeket már úgy tekinthetjük, mint a tíz évvel később alakuló tényleges felügyelőségek előfutárait. A helyszínelési munkákhoz a legjobb munkaszerződéseseket vonták el a kataszteri felméréstől, így nem csoda, hogy a lecsökkent létszámmal 1883 után az új felmérések alig haladtak előre. Eredetileg úgy képzelték, hogy néhány év alatt a helyszínelést befejezik, és a létszám visszatér a felmérési felügyelőségekhez. Nem így történt, a folyamatos nyilvántartás szükségessége is hozzájárult ahhoz, hogy a kataszteri felmérés szervezésében döntő változás következzen be.

Az Állami Földmérés legfelső irányítását 1883-ban *Sártory Antal* vette át. Az ő érdemei közé tartozik többek között a helyszínelési felügyelőségek szervezése, majd annak a felismerése is, hogy az eddigi munkarendet változtatni kell. Nem elég egy községet egyszer felmérni és tovább állni, azt továbbra is kézben kell tartani, a változásokat folyamatosan át kell vezetni. A térképek iránti igény is bővült, a *térképkihasználásnál* tudomásul kellett venni, hogy az már nem kizárólag csak az adókiadás érdekeit szolgálja. Ezek, mint legdöntőbb érvek vezették *Sártory Antalt* abban, hogy 1894-től a kataszteri felmérési rend alapvető átszervezését indítsa el. A mozgó felügyelőségek és a már helyhez kötött helyszínelési felügyelőségek létszámából megalakultak az Állami Földmérés állandó jellegű felmérési (1918-tól földmérési) felügyelőségei. Ezek már helyhez kötött hivatalok voltak, akik a részükre elhatárolt terület kataszteri felmérése, folyamatos nyilvántartása és az adatszolgáltatási kötelezettség mellett a terület "gazdái" is lettek, már bizonyos hatósági jogkörrel is rendelkeztek.

Sártory Antal arcképe
(*Basilides* rajza a Magyar Földmérők arcképcsarnokában)

Működési területük kijelölése nem volt megyehatáros, annál nagyobb volt. Ez érthető, ha az akkori térképkeszletet figyelembe vesszük. Mellékesen jegyezzük meg, hogy a nyilvántartási gondok a szomszédos Ausztriában is közel azonos időben jelentkeztek. 1883-ban ők is kénytelenek voltak a mozgó felmérési felügyelőségek létszámából a változások átvezetésével foglalkozó egységeket szervezni. A különbség az, hogy Ausztriában kb. járási szinten 2-3 fős helyszínelő egységeket hoztak létre. (*Alexius Danzernek* ez a kezdeményezése 366 osztrák földmérőnek és családjának jelentett biztosítottabb jövőt).

Az 1894-ben alakult állandó felügyelőségek a következők voltak:

1. sz. Felügyelőség Kassa, vezető: *Traupmann József*
2. sz. " " Szatmárnémeti, vezető: *Thiefenthaler József*
3. sz. " " Eger, vezető: *Rácz István*
4. sz. " " Arad, majd Temesvár, vezető: *Melczér Adolf*
5. sz. " " Pozsony, vezető: *Stark János*
6. sz. " " Pozsony, vezető: *Kratochwil Ferenc*
7. sz. " " Nyitra, vezető: *Füssl János*
8. sz. " " Nagyvárad, vezető: *Szoboda Mihály*
9. sz. " " Budapest, vezető: *Szikszay Elek*
(volt 1. sz. helyszínelési f.)

10. sz. " Szeged, vezető: *Kofranek Vendel*
(volt 2. sz. helyszínelési f.)
11. " Pécs, vezető: *Berczeli István*
(volt 3. sz. helyszínelési f.)
12. sz. " Debrecen, vezető: *Szombathy Lajos*
(volt 4. sz. helyszínelési f. Szombathelyen)
13. sz. " Zágráb, vezető: *Zyborsky Vilmos*
14. sz. " Zágráb, vezető: *Cuckovic István*

Sártorynak ez a nagyvonalú szervezési intézkedése nemcsak az említett feladat összetételváltozását jelentette. Jó volt ez a felmérésen dolgozóknak is, hiszen csak most vált lehetővé az egy helyben lakás, a téli munka stb. Ma már el sem lehet képzelni, hogy a régi vándorélet milyen terhes volt. Ha netán családos volt a földmérő, akkor a családját csak hónapok elteltével láthatta, vagy ami még általánosabb volt, a családja is követte a vándoréletben. Ez volt a magyarázata annak, hogy a földmérő gyermekei miért születtek olyan változatos földrajzi helyeken. Példának említhetjük *Vacano Fülöpöt* (1867-től az Állami Földmérés első vezetője), akinek 12 gyermeke Tirol és Galícia között 9 helységben született. (ld. *Vacano Fülöp* családja = *Földmérő* 1992/1. sz.) Pedig *Vacano* mint tehetséges mérnök, sikeres pályát futott be, az átlagnál hamarabb érte el a felügyelői rangot, ami már kisebb mozgáskényszerrel is eredményezett. Mint látjuk, az 1894. évi új szervezési rend, a földmérők családjának, a gyerekek iskoláztatásában is sok könnyítést jelentett. Ennek az intézkedésnek közvetett hatását lemérhetjük abban is, hogy ettől kezdve nagyobb számmal választották a földmérői hivatást a elsőfokú végzettségűek, mint annak előtte.

Az 1894-ben létrehozott felügyelőségi hálózat sikeres intézkedés volt. A munkák előrehaladásával alakultak a további felügyelőségek (15. sz. Szombathelyen 1903-ban, 16. sz. Munkácson 1904-ben, 17. sz. Temesváron, 18. sz. Győrben, 19. sz. Pápán, 20. sz. Zágrábban és 21. sz. Kolozsváron 1907-ben, 22. sz. Budapesten 1909-ben, 23. sz. Nagyenyeden 1912-ben, 24. sz. Trencsénben 1913-ban és végül a 25. számú felügyelőség Eperjesen 1918-ban).

A történelem forgandóságával járt, hogy a következő években történtek a felügyelőségek számában olyan változások is, amelyeket már nem a felmérés és nyilvántartás üteme szabott meg. Trianon után több felügyelőség a határon túlra került, az 1918-ban lévő 25-ből csak 9 maradt az ország határain belül. Az állandóságot csak az jelképezte, hogy ennek a kilenc felügyelőségnek az eredeti számozását megtartották, ezen a néven voltak közismertek az 1950. évi nagy átszervezésig.

Az 1950. évi és az azt követő átszervezéseket úgy értékelhetjük, hogy azok lényegében megtartották az 1894-ben létrehozott állami földmérési hivatali hálózat feladatkeretét. Elnevezésük, számozásuk megváltozott, megyei szervek lettek, főhatóságuk neve is változott, de azóta is folyamatosan ellátják azokat a feladatokat, amelyek érdekében létrehozták őket, sőt az élet követelte fejlődésnek megfelelően

a mai földhivatalok annál lényegesen többet is. A telek- könyvi feladatok átvételével és a földügyek előtérbe kerülésével elismertségük a lakosság körében is még nagyobb lett. Ezek alapján a százéves évfordulóról úgy lehet megemlékezni, hogy az a mai földhivatalok elődei- nek alapítási éve volt, és úgy, hogy a mai hivatalok munkatársai jogosan emlékeznek tisztelettel a száz évvel eze- lőtti elődeikre.

A földmérési felügyelőségekre, a mai földhivatalok kez- deti éveire emlékezve nem lenne ildomos, hogy ne emléke- zünk meg arról a nagyszerű emberről, aki a XIX. század má- sodik felében a magyar állami földmérés motorja volt. *Sár- tory Antal* 1883 és 1896 között volt az Állami Földmérés ve- zetője, aki előre látta a következő kornak elvárásait, és neki köszönhető, hogy a szervezet évtizedekig helyt tudott állni a rá következő nem könnyűnek nevezhető időszakban is.

Sártory Antal 1829. szeptember 10-én, a Fejér megyei Rácszentpéteren született. Egy olyan családból származott, ahol a földmérési foglalkozás kedvelt volt. Felmenő ősai kö- zött hatan voltak, akik valamilyen formában kapcsolatban voltak a földmérői gyakorlattal (lásd. *Földmérődinastiák* = *Földmérő* 1985/3. sz.) Elődei között a nagyapja, *Sártory József*, a Baradla barlang első feltérképezője volt a legis- mertebb. *Sártory Antal* középiskoláit Léván, majd Pécsen végezte, és érettségi után tanulmányait a pesti mérnökin- tézetben, az Institutum Geometricumban folytatta. Az 1848-49-es szabadságharc kezdetét tizenkilenc évesen él- te meg. Lelkesen csatlakozott a forradalmi eszmékhez, és végig küzdötte a harci eseményeket. Világosnán, mint hon- véd-vadászfőhadnagy került fogságba. Sok más sorstársá- val együtt besorozták a császári hadseregbe, és közel három év után Olaszországon és Gácsországon át tért haza. Haza- térése után első feladata volt a mérnöki oklevelének meg- szerzése, és annak kézhezvételével 1852. november 15-én a földadóiideiglen szolgálatába lépett. 1856-tól az Állandó Kataszteri Felmérés, 1867-től már a budai irányítású szer- vezet mérnöke. 1869-ben, 40 éves korában érte el a meg- tisztelő felmérési felügyelői rangot. Az akkori gyakorlatnak megfelelően alkalma volt a kataszteri felmérés valamennyi munkafázisában részt venni és az ország különböző tájain a Felvidéktől a Bánátig a felmérő csapatokat irányítani. 1874-ben Szlatináról rendelték fel a budai városmérés vezetésére (*Hoffmann Ferenc* vezette eddig, akinek ek- kor kellett *Marek Jánostól* átvennie a Háromszögölő Hi- vatal vezetését). Ez az intézkedés eldöntötte további mun- kabeosztását, mert 1875-től a Pénzügyminisztérium köz- ponti felügyelői beosztásába került, 1878-tól volt a katasz- teri munkákat irányító felmérési igazgató és 1883-tól mi- niszteri tanácsosi rangban a magyar Állami Földmérés leg- felső vezetője. Megjegyezzük, hogy végleges Budára rende- lése előtt már *Vacano* és *Trzinszky* vezetésének idejében is több alkalommal fel-fel rendelték az utasítások elkészíté- séhez. Vezetőelődeinél jobban beszélt a magyar nyelvet, így nemcsak szakmai tapasztalata, de nyelvtudása is indo-

kolta, hogy 1867 után a központi irányítás első számú támasza legyen.

Sártory Antal 1896. február 9-én még aktív szolgálata idejében, néhány napos betegség után ragadta el a halál. Hosszú idejű munkásságával, az Állami Földmérés stabil szervezetének kialakításával jelentősen hozzájárult földmérési kultúránk kiteljesedéséhez. Amikor a felmérési szervezet centenáriuma emlékezzünk, indokolt, hogy tisztelettel emlékezzünk arra is, aki ennek érdekében olyan sokat tett.

IRODALOM

1. *Raum F.*: A magyar kataszteri felmérés szervezetének kialakulása = Geod. és Kart. 1986/1.

2. *Raum F.*: A magyar állami földmérésről = Geod. és Kart. 1992/3.

3. *Raum F.*: A felmérési felügyelőségekről = Földmérő 1985/1.

Centenary of the Surveying Offices

F. Raum

Summary

In 1994 will be the 100th anniversary of establishment of the surveying offices, steady, fixed to place institutions of the surveying. Remembering the centenary, the virtues of *Antal Sártory* then head of the State Surveying are commemorated.

Talajmozgás regisztrálása horizontális ingákkal a seredi Vág-híd terhelési próbáján¹

Mentes Gyula, az MTA GGKI tudományos osztályvezetője

DK 528.481 : 531.5 (126)

528.482 : [62.4.21 : 624.046]

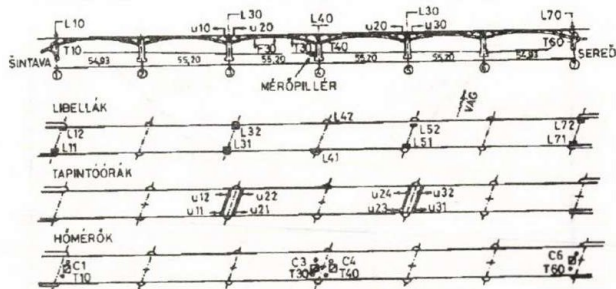
Bevezetés

Az MTA Geodéziai és Geofizikai Kutató Intézetében 1975-ben kifejlesztett horizontális ingákat [2,3] eddig többnyire csak geodinamikai mérésekre használtuk. Ezeket a műszereket először az 1970-es évek végén a Mecseki Szénbányánál, majd 1991-ben a paksi atomerőmű közelében alkalmaztuk lokális dölések mérésére. A horizontális ingák ezen kívül más ipari deformációmérésekre is alkalmazhatók. Ennek gyakorlati kipróbálására 1992-ben a seredi Vág-híd terhelési próbáján volt lehetőségünk a Szlovák Műszaki Egyetem geodéziai tanszékével való együttműködés keretében. A tanszék végezte a híd terhelési próbájával kapcsolatos méréseket és számunkra lehetővé tették, hogy horizontális ingáinkkal méréseket végezzünk a terhelési próba során fellépő talajmozgások nagyságrendjének megállapítása céljából. A mérést az tette érdekessé, hogy a terhelési próba előtt a Soproni Geodinamikai Observatóriumban 3 hónapos párhuzamos regisztrálást végeztünk a horizontális ingákkal és egy amerikai Sundstrand Data Control gyártmányú kétkomponensű gyorsulás- és dölésmérővel. Ez utóbbi műszert azért fejlesztették ki, hogy a hagyományos elektronikus dölésmérők hosszúidejű regisztrálás során zavaró nullpontvándorlását, driftjét kiküszöböljék. A terhelési próbát arra is felhasználtuk, hogy a két műszert ipari körülmények között is összehasonlítsuk.

E cikkben csak az általunk végzett mérések eredményeit ismertetjük. A terhelési próba minket nem érintő részleteire itt nem térünk ki. A Szlovák Műszaki Egyetem geodéziai tanszéke által végzett mérések és azok eredményei, így a seredi Vág-híd terhelési próbájának eredményei több publikációban is megtalálhatók [1,6,7].

A mérés körülményei

A híd vázlatos rajzát az 1. ábra mutatja. Az ábrán látható a méréshez használt libellák (L), tapintóórák (u),

1. ábra. A seredi Vág-híd rajza

függőleges huzalextenzométerek (F), és a hőmérők (T,C) elhelyezése is. A felsorolt műszereken kívül a híd deformációjának mérését geodéziai szintezéssel végezték. A mi feladatunk a híd környezetében fellépő talajdeformációk regisztrálása volt, ezért a mi dölésmérőink számára

¹ A mérést a T4315 számú OTKA megbízás keretében végeztük.